

Arheološki institut

ARHEOLOGIJA U SRBIJI

PROJEKTI ARHEOLOŠKOG INSTITUTA U 2018. GODINI

Urednici
Selena Vitezović
Milica Radišić
Đurđa Obradović

Beograd 2021

Izdavač:
Arheološki institut
Kneza Mihaila 35/IV
11000 Beograd
www.ai.ac.rs

Za izdavača:
Miomir Korać

Urednici:
Selena Vitezović
Milica Radišić
Đurđa Obradović

Priprema:
Arheološki institut

Elektronsko izdanje
ISBN 978-86-6439-060-6

SADRŽAJ

- 11 Redakcija, *Uvod*
- Arheološka iskopavanja i rekognosciranja***
- 17 Slaviša Perić, Olga Bajčev, Ružica Arsenijević, Đurđa Obradović, Vesna Popović, Ivana Dimitrijević, *Arheološka istraživanja na nalazištu Slatina – Turška Česma u Drenovcu u 2018. godini*
- 25 Aleksandar Bulatović, Aleksandar Kapurañ, Dragan Milanović, Tatjana Trajković-Filipović, *Lokalitet Velika Humska Čuka – iskopavanja 2018. godine*
- 33 Ognjen Mladenović, Jan Jon, Aleksandar Bulatović, Artur Bankof, Vejn Paul, Ondžej Hvojka, Vojislav Filipović, Rada Gligorić, *Lokalitet Spasovine u selu Milina: preliminarni rezultati istraživanja 2018. godine*
- 43 Dragan Milanović, *Arheološka prospekcija donjeg toka Južne Morave u 2018. godini*
- 53 Dragana Antonović, Selena Vitezović, Vidan Dimić, *Prljuša, Mali Šturac: istraživanje u 2018. godini*
- 61 Ivan Vranić, *Arheološka istraživanja lokaliteta Kale u Krševici 2018. godine*
- 69 Sofija Petković, Igor Bjelić, Gordan Janjić, Nikola Radinović, *Vrelo – Šarkamen, arheološka istraživanja, prezentacija i promocija u 2018. godini*
- 79 Nadežda Gavrilović-Vitas, Gordana Milošević Jevtić, *Građevina sa Oktogonom, Gradsko Polje, Niš: arheološka istraživanja u 2018. godini*
- 91 Stefan Pop-Lazić, Ričard Majls, Bojan Popović, Bernadet Makol, Vujadin Vujadinović, Milica Tomić, Aleksandar Stamenković, *Arheološka iskopavanja nalazišta Glacov Salaš 2018. godine*

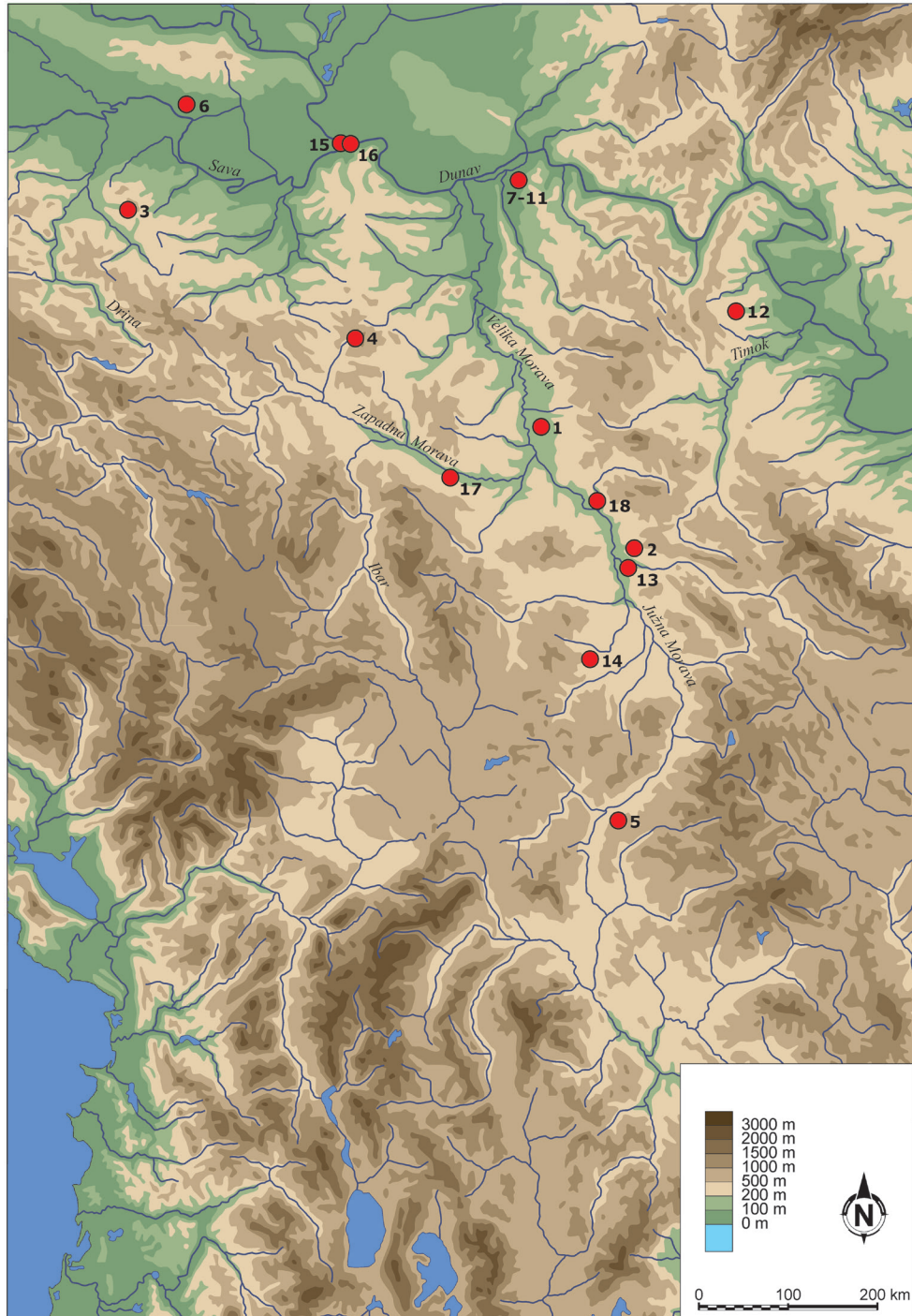
- 99   Bebina Milovanović, Nemanja Mrđić, Ilija Danković, *Arheološka istraživanja na lokalitetu Rit (Viminacijum) u 2018. godini*
- 113   Saša Redžić, Ilija Danković, Mladen Jovičić, *Zaštitna arheološka iskopavanja na lokalitetu Pečine (Viminacijum) tokom 2018. i početkom 2019. godine*
- 127   Mladen Jovičić, Saša Redžić, Bebina Milovanović, *Zaštitna arheološka istraživanja nekropole na lokalitetu Više Grobalja (Viminacijum) u 2018. godini*
- 143   Snežana Nikolić, Goran Stojić, Milica Marjanović, *Legijski logor u Viminacijumu: arheološka istraživanja u zoni zapadnog bedema u 2018. godini*
- 157   Ivan Bogdanović, Ljubomir Jevtović, Snežana Golubović, *Legijski logor u Viminacijumu: arheološka istraživanja severnog bedema u 2018. godini*
- 173   Stefan Pop–Lazić, Uglješa Vojvodić, Bojan Popović, Vesna Bikić, *Zaštitna arheološka istraživanja na Beogradskoj Tvrđavi u 2018. godini – lokalitet Veliki Kalemegdan*
- 181   Vujadin Ivanišević, Bernar Bavan, Ivan Bugarski, *Caričin Grad – arheološka istraživanja u 2018. godini*
- 191   Ivan Bugarski, Vesna Bikić, Milica Tomić, *Istraživanja prostora Stare Sinagoge u Beogradu 2018. godine*
- 203   Marin Bugar, Ivan Bugarski, Uglješa Vojvodić, Milica Radišić, Dimitrije Marković, *Arheološka prospekcija donjeg toka Zapadne Morave u 2018. godini: rezultati iz Trsteničkog kraja*

Analize arheološkog materijala

- 219   Dragana Vulović, Ilija Mikić, Nataša Miladinović-Radmilović, *Metodologija antropoloških istraživanja grupnih i masovnih sahrana*
- 229   Radmila Zotović, *Silvanov kult na području Srbije – kratka crtica iz proučavanja kultova na tlu Srbije*
- 237   Angelina Raičković Savić, Ana Mitić, *Rezultati obrade keramičkog materijala iz objekta br. 18 sa lokacije Nad Klepečkom, Viminacijum*
- 245   Josip Šarić, *Kremen za puške kremenjače u Beogradskoj tvrđavi*

Projektne i drugi izveštaji

- 253 Slaviša Perić, Projekat *Arheologija Srbije: Kulturni identitet, integracioni faktori, tehnološki procesi i uloga centralnog Balkana u razvoju evropske praistorije*
- 273 Ivana Popović, Projekat *Romanizacija, urbanizacija i transformacija urbanih centara civilnog, vojnog i rezidencijalnog karaktera u rimskim provincijama na tlu Srbije*
- 287 Miomir Korać, Projekat *IRS – Viminacium, rimski grad i legijski vojni logor – istraživanje materijalne i duhovne kulture, stanovništva, primenom najsavremenijih tehnologija daljinske detekcije, geofizike, GISa, digitalizacije i 3D vizualizacije*
- 301 Vujadin Ivanišević, Projekat *Procesi urbanizacije i razvoja srednjovekovnog društva*
- 315 Emilija Nikolić, Jelena Anđelković Grašar, *Arheološki park Viminacium i Živa Award 2018*
- 325 Ivana Kosanović, *24. međunarodni Limes kongres (24th International Limes Congress, Serbia, Belgrade-Viminacium, 2-9th September 2018)*
- 331 Sanja Slankamenac, *Izdavačka delatnost Arheološkog instituta u 2018. godini*

Uvod

Arheologija u Srbiji: projekti Arheološkog instituta u 2018. godini predstavlja osmi u nizu zbornika radova, čije je izdavanje inicirano tokom 2011. godine, sa ciljem da se predstavljaju preliminarni izveštaji brojnih i raznovrsnih projekata koji se realizuju u okviru Arheološkog instituta.

Radovi su grupisani u tri tematske celine: izveštaji sa iskopavanja i rekognosciranja, analize arheološkog materijala, i izveštaji naučnih projekata i drugih aktivnosti.

Osnovnu delatnost Arheološkog instituta čini rad na projektima koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Tokom 2018, nastavljen je rad na projektima započetim 2011. godine, i Arheološki institut je vodeća institucija za četiri, odnosno jedna od institucija u okviru još tri projekta. Pored toga, Arheološki institut je, u saradnji sa brojnim institucijama kulture u Srbiji, bio angažovan na većem broju projekata koji su finansirani preko programa Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, a takođe je učesnik i većeg broja međunarodnih projekata. Tokom 2018. godine, Arheološki institut je rukovodio ili učestvovao na iskopavanjima većeg broja lokaliteta iz perioda praistorije, antike, srednjeg veka i modernog doba, sproveo je dva projekta rekognosciranja, a takođe su saradnici Instituta bili angažovani na analizama raznovrsnog arheološkog materijala, uzeli učešća na većem broju regionalnih i međunarodnih konferencija, održali predavanja po pozivu i objavili brojne radove u nacionalnim i međunarodnim časopisima, monografijama i tematskim zbornicima.

U 2018. godini, Arheološki institut je organizovao međunarodnu konferenciju *XXIV International Limes Congress*,¹ i uzeo učešća u radionici *US-Serbia and West Balkan Data Science Workshop*, koju su podržali US National Science Foundation i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Arheološka iskopavanja i rekognosciranja u 2018. godini:

1. Slatina – Turska Česma u Drenovcu
2. Velika Humska Čuka
3. Spasovina u selu Milina
4. Prljuša, Mali Šturac
5. Kale u Krševici
6. Glacov Salaš – Glac
- 7-11. Viminacijum (lok. Legijski logor – Severni bedem, Legijski logor – Zapadni bedem, Rit, Pećine, Više Grobalja)
12. Vrelo – Šarkamen
13. Gradsko Polje – Niš
14. Caričin Grad
15. Beogradska tvrđava – Veliki Kalemegdan
16. Stara Sinagoga u Beogradu
17. Prospekcija donjeg toka Zapadne Morave (Trstenik)
18. Prospekcija donjeg toka Južne Morave (Sokobanja, Niš i Aleksinac)

Projekti Arheološkog instituta koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije:

Projekti u kojima je Arheološki institut rukovodeća institucija:

1. *Arheologija Srbije: Kulturni identitet, integracioni faktori, tehnološki procesi i uloga centralnog Balkana u razvoju evropske praistorije* (OI 177020), rukovodilac dr Slaviša Perić;
2. *Romanizacija, urbanizacija i transformacija urbanih centara civilnog, vojnog i rezidencijalnog karaktera u rimskim provincijama na tlu Srbije* (OI 177007), rukovodilac dr Ivana Popović;
3. *Procesi urbanizacije i razvoja srednjovekovnog društva* (OI 177021), rukovodilac dr Vujadin Ivanišević;
4. *IRS – Viminacijum, rimski grad i legijski vojni logor – istraživanje materijalne i duhovne kulture, stanovništva, primenom najsavremenijih tehnologija daljinske detekcije, geofizike, GISa, digitalizacije i 3D vizualizacije* (III 47018), rukovodilac dr Miomir Korać.

Projekti u kojima je Arheološki institut jedna od institucija:

1. *Bioarheologija drevne Evrope: ljudi, biljke i životinje u praistoriji Srbije* (III 47001), rukovodilac prof. dr Sofija Stefanović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu;
2. *Kulturne promene i populaciona kretanja u ranoj praistoriji centralnog Balkana* (OI 177023), rukovodilac prof. dr Dušan Mihailović, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu;
3. *Etnogeneza Srba u srednjem veku (rani srednji vek) – Usporedna analiza istorijsko-kulturnog nasleđa, genetskog materijala i predmeta materijalne kulture sa aspekta analitičke hemije* (III 47025), rukovodilac dr Irena Cvijanović, Istorijski institut.

Projekti finansirani preko programa Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije: *Stalna arheološka radionica – srednje Pomoravlje u neolitizaciji jugoistočne Evrope. Drenovac - neolitski megalopolis*; ostale institucije koje učestvuju: Zavičajni muzej Paraćin;

Konzervacija, restauracija i prezentacija neolitske arhitekture u Drenovcu;

Arheološka istraživanja na lokalitetu Velika humska čuka u Humu kod Niša; ostale institucije koje učestvuju: Narodni muzej Niš;

Prospekcija Malog Šturca - istraživanje praistorijskog rudarstva: istraživanje zapadne granice okna Objekat 1; ostale institucije koje učestvuju: Muzej rudničko-takovskog kraja, Gornji Milanovac;

Vrelo-Šarkamen, arheološka istraživanja; ostale institucije koje učestvuju: Muzej Krajine Negotin;

Građevina sa oktagonom, Gradsko polje, Niš; ostale institucije koje učestvuju: Narodni Muzej Niš i Zavod za zaštitu spomenika kulture Niš;

Arheološka prospekcija donjeg toka Južne Morave; ostale institucije koje učestvuju: Narodni muzej Niš, Centar za kulturu i umetnost Aleksinac i Narodna biblioteka Stevan Sremac Sokobanja;

Arheološka prospekcija donjeg toka Zapadne Morave; ostale institucije koje učestvuju: Narodni muzej, Kruševac;

Izrada finalne dokumentacije i obezbeđivanje trajnog i bezbednog skladištenja osteološkog materijala sa ranijih antropoloških istraživanja u Sirmijumu; ostale institucije koje učestvuju: Muzej Srema u Sremskoj Mitrovici.

Međunarodni projekat sufinansiran sredstvima Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije:

Srpsko-francusko-nemačka arheološka istraživanja u oblasti Caričinog grada; ostale institucije koje učestvuju: École Française de Rome; Centre National de la Recherche Scientifique, Strasbourg; Römisch-Germanisches Zentralmuseum/ Forschungsinstitut für Vor- und Frühgeschichte, Mainz; Université de Strasbourg; Johannes Gutenberg-Universität, Mainz.

Međunarodni projekti:

Arheološka istraživanja naseobinskih sistema, sahranjivanja i rudnih resursa u bronzanom dobu severozapadne Srbije (projekat Jadar); ostale institucije: Muzej Jadra, Loznica, Zavod za zaštitu spomenika kulture Valjevo, Brooklyn College, New York (USA); finansiranje: Ministarstvo kulture i informisanja RS, Institute for Aegean Prehistory (USA), PSC-CUNY Research Award program (USA);

Visualizing the unknown Balkans; ostale institucije: Narodni muzej Leskovac, Institut für Orientalische und Europäische Archäologie (OREA), Wien, finansiranje: Innovation Fund „Research, Science and Society“ of the Austrian Academy of Sciences;

ARKWORK projekat: COST akcija (COST action) br. 15201 (CA 15201), projekat Evropske Unije (EU Framework Programme Horizon 2020), rukovodeća institucija: Uppsala universitet, <https://www.arkwork.eu>;

ArchaeoLandscapes International: mreža institucija proistekla iz projekta ArchaeoLandscapes Europe;

DANUBIUS Organisation ecclésiastique et topographie chrétienne du Bas-Danube pendant l'Antiquité tardive (IIIe-VIIIe siècles ap. J.-C.); ostale institucije koje učestvuju: HALMA Histoire, Archéologie, Littérature des Mondes Anciens Universitet, „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас, Софийски универзитет „Св. Климент Охридски“, Регионален исторически музей Силистра, Регионален истрочески музей Варна, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“ din Iași Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” - Bucharest, Instituti i Arkeologjisë, Université du Québec à Rimouski, Univerza v Ljubljani, University of Leicester, GWZO Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa.

The paleogenetics of southem Europeans, admixture, selection and transflormations, ostale institucije koje učestvuju: Universität Wien.

Život na rimskoj cesti – komunikacije, trgovina i identiteti na rimskim cestama u Hrvatskoj od 1-8 st.: ostale institucije koje učestvuju: Institut za arheologiju, Zagreb; projekat financira Zaklada za znanost Republike Hrvatske.

Napomene:

1 <http://limes2018.org>

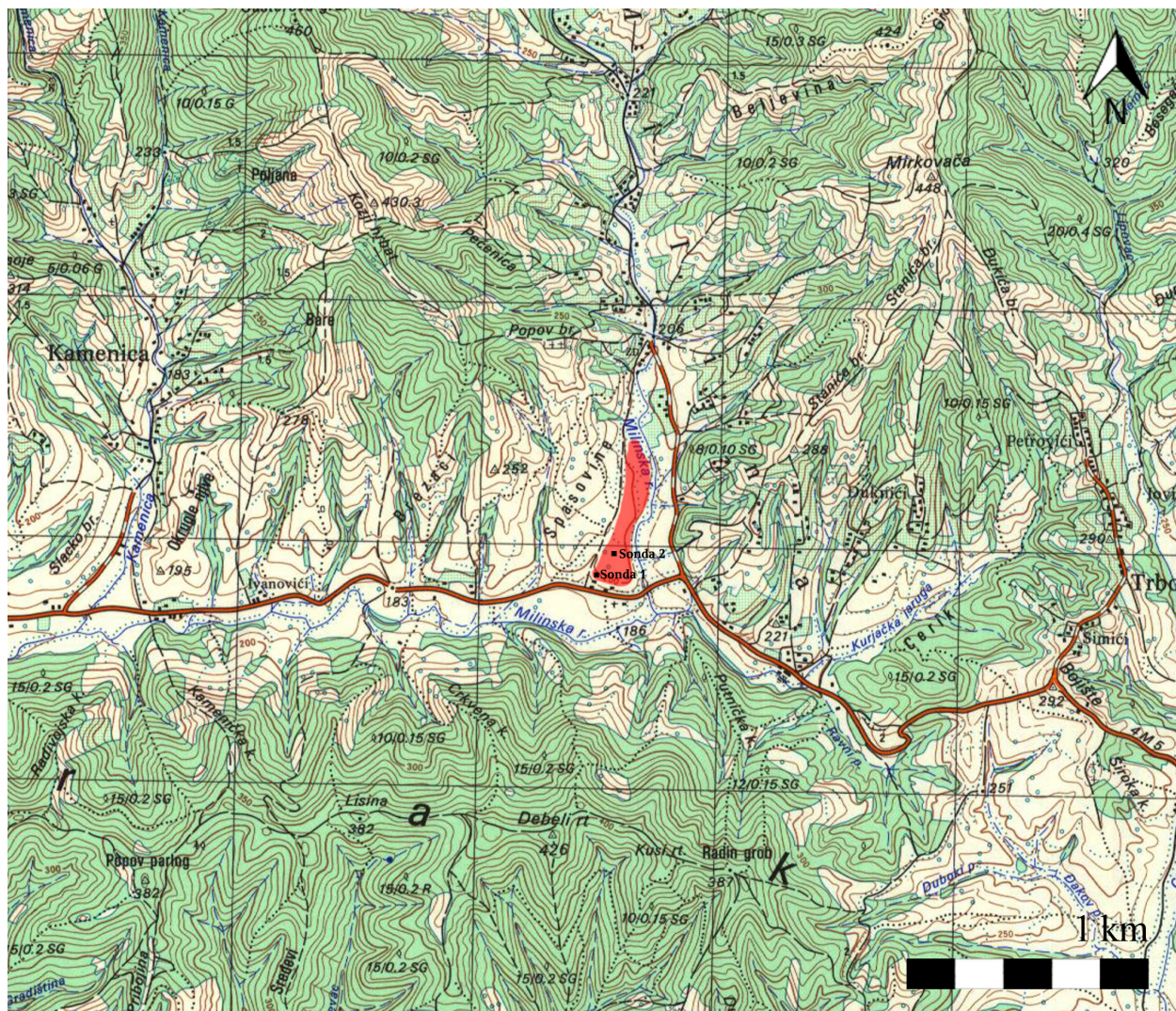
Ognjen Mladenović, Arheološki institut, Beograd
Jan Jon, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Aleksandar Bulatović, Arheološki institut, Beograd
Artur Bankof, Brooklyn College of CUNY, New York
Vejn Pael, Brooklyn College of CUNZY, New York
Ondžej Hvojka, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Vojislav Filipović, Arheološki institut, Beograd
Rada Gligorić, Muzej Jadra, Loznica

LOKALITET SPASOVINE U SELU MILINA: PRELIMINARNI REZULTATI ISTRAŽIVANJA 2018. GODINE

Tokom kampanje 2018. godine,¹ u okviru međunarodnog projekta *Arheološka istraživanja naseobinskih sistema, sahranjivanja i rudnih resursa u bronzanom dobu severozapadne Srbije*, realizovana su geomagnetna merenja na lokalitetima Spasovine i Gradac u Cikotama.² Na lokalitetu Spasovine, geomagnetna merenja su ukazala na postojanje nekoliko anomalija koje bi mogle da predstavljaju arheološke ostatke, odnosno ostatke nadzemnih objekata, te je odlučeno da se terenska istraživanja u okviru kampanje 2018. godine izvrše upravo na tom lokalitetu.

Lokalitet Spasovine nalazi se u mačvanskom selu Milina, i leži na desnoj obali Milinskog potoka koji se spušta sa južnih obronaka planine Cer i uliva u reku Lešnicu (sl. 1).³ Na osnovu prethodnih rekognosciranja i probnih terenskih istraživanja, realizovanih u okviru pomenutog međunarodnog projekta, ustanovljeno je da lokalitet pokriva površinu od oko 5 ha i da se može relativno datovati u periode ranog eneolita, bronzanog doba i antičkog perioda (Bankoff *et al.* 2013, 63; Huska *et al.* 2014, 485–487; Булатовић *et al.* 2017, 213–214). Istočnu granicu lokaliteta predstavlja Milinski potok, dok je sa zapadne strane lokalitet veštački omeđen atarski putem, a sa južne putem Loznica-Tekeriš. Severna granica lokaliteta nije sa sigurnošću utvrđena, mada verovatno leži na mestu gde Milinski potok zalazi podno Popovog brda.

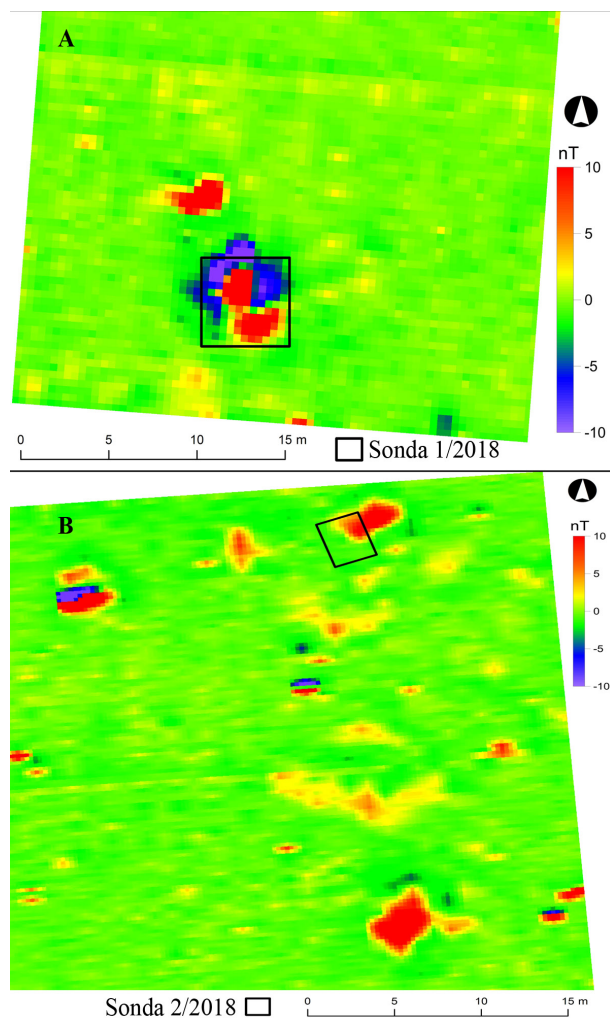
Prilikom magnetometrijskih merenja korišćen je tzv. fluxgate gradiometar FM256 sa preciznošću od 0.1 nT, a površina pokrivena merenjem iznosila je oko 1 ha. Referentne tačke merenih površina georeferencirane su GPS uređajem Trimble Pathfinder ProXT, koji daje preciznost u opsegu ispod 1 m. Sve zadate površine su merene u intervalu od 1 x 0,25 m i naknadno interpolirane u mrežu 0,25 x 0,25 m u programu Surfer 11. Rezultat merenja bilo je prepoznavanje dve zone sa značajnim magnetnim anomalijama. Anomalija u zoni A dala je jake pozitivne vrednosti do 62 nT u samom centru, što ukazuje na veće koncentracije intenzivno spaljenog materijala. U zoni B registrovane su dve pravougaone forme orijentisane u pravcu jugozapad – severoistok, a one su pokazale pozitivne vrednosti signala u opsegu od 10 do 15 nT. Preliminarno, na osnovu sličnih geomagnetskih rezultata, može se pretpostaviti da se radi o objektima za stanovanje. Ostale registrovane strukture manjih površina ustanovljene su na prostoru između dve pomenute anomalije, ali se za sada o njihovoj nameni ne može reći ništa preciznije, osim da postoje izvesne količine zapečene zemlje ili manji ko-

Slika 1. Položaj lokaliteta Spasovine.

madi lepa. Na osnovu pomenutih geomagnetnih merenja, na lokalitetu su istražene dve arheološke sonde (1/2018 i 2/2018), po jedna na lokacijama A i B (sl. 2).

Sonda 1/2018, dimenzija 5 x 5 m, orijentacije sever-jug, postavljena je u zapadnom delu lokaliteta (lokacija A), sa ciljem da obuhvati čitavu anomaliju koja je snimljena na ovom delu lokaliteta. Već prilikom postavljanja sonde prikupljeni su površinski nalazi koji su se sastojali isključivo od komada gorelog lepa, a koji su ukazivali na postojanje krupnijih komada ispod površine.⁴ Nakon uklanjanja površinskog sloja, naišlo se na sloj kompaktne sivkaste zemlje u kojoj su otkriveni ko-

Slika 2. Sonde istražene tokom 2018. godine.

madi gorelog lepa većih dimeznija od komada prikupljenih na površini.⁵ U okviru ovog sloja, otkrivena je u severozapadnom delu sonde manja zona nepravilnog kružnog oblika, ispunjena zapečenom crvenom zemljom, kamenom i krupnim komadima profilisanog lepa, koja je označena kao Objekat 1 (sl. 3). Objekat 1 je ukopan u zdravicu, njegov prečnik iznosi oko 4 m a dubina oko 30 cm. Objekat 2, koji je definisan u ju-

goistočnom uglu Objekta 1, zapravo predstavlja ostatke pokretnog materijala iz Objekta 1, koji su erodirali usled poljoprivrednih radova i izraženog nagiba terena na ovom delu lokaliteta, od severa prema jugu. Objekat 1 podeljen je na četiri približno jednaka segmenta, i na taj način iskopavan, kako bi se dokumentovali profili po osi severozapad-jugoistok i severoistok-jugozapad (sl. 4). Stratigrafska slika Objekta 1 je sledeća – sloj crvene zapečene zemlje pomešane sa znatnom količinom krupnih komada gorelog lepa sa otiscima oblica i pletera,⁶ debljine od 10 do 30 cm, prekrivao je tanak sloj pepela i gareži koji je pokrивao centralni i južni deo Objekta 1. U sloju crvene zapečene zemlje otkriveni su brojni ulomci praistorijske keramike, artefakti od okresanog kamena, komadi kamenih žrvnjeva i teg od pečene gline, dok je tanak sloj pepela i gareži bio ispunjen ulomcima praistorijskih posuda.

Sonda 2/2018 postavljena je u istočnom delu lokaliteta (lokacija B), na blagoj padini iznad desne obale Milinskog potoka. Sonda dimenzija 5 x 3 m, orijentacije istok-zapad, prekrivala je samo krajnji istočni deo ranije snimljene anomalije. Vertikalna stratigrafija u okviru ove sonde u potpunosti odgovara vertikalnoj stratigrafiji u prethodno istraženju Sondri 1/2018. Nakon površinskog sloja u kome su sporadično otkriveni ulomci praistorijske keramike, usledio je sloj debljine 20–40 cm, koji se sastojao od rastresite mrke zemlje pomešane sa ulomcima praistorijske keramike i alatkama od okresanog kamena. Ovaj sloj ležao je direktno na zdravici. U severoistočnom delu sonde uočena je zona rastresite mrke zemlje pomešane sa ulomcima keramike, gorelim lepom i oblucima, orijentacije sever-jug,⁷ koja je zalazila u severni i istočni profil sonde (jama?).⁸ Ova zona označena je kao Objekat 3 (sl. 5a). Zapadna granica objekta definisana je krupnijim kamenom i komadima lepa, dok je južna granica definisana gorelim lepom i crvenom zapečenom zemljom. Ispuna Objekta 3 sastojala se iz nekoliko jasno razdvojenih slojeva

Slika 3. Objekat 1 u sondi 1/2018.

(sl. 5b). Najpre, pomenuti sloj rastresite mrke zemlje pomešane sa krupnijim ulomcima praistorijske keramike, komadima lepa, gareži i oblucima, koji predstavlja celinu sa prethodnim slojem koji je pokrивao čitavu površinu sonde. Nakon ovoga nalazio se oko 40 cm deo sloj rastresite pepeljasto sive zemlje, u kojoj su takođe otkriveni krupniji ulomci praistorijske keramike, kao i garež, karbonizovano drvo, kamene alatke, kameni žrvanj i pršljenak od pečene gline. Ispod ovog sloja registrovan je 20–40 cm deo sloj crvene zapečene zemlje i krupnijih komada lepa sa tragovima pletera. Ovaj sloj naleže direktno na zdravicu u koju je čitav Objekat 3 ukopan. Dubina istraženog dela objekta iznosi oko 80 cm. Iz ovog objekta izdvojena su tri uzorka karbonizovanog drveta radi apsolutnog datovanja.⁹

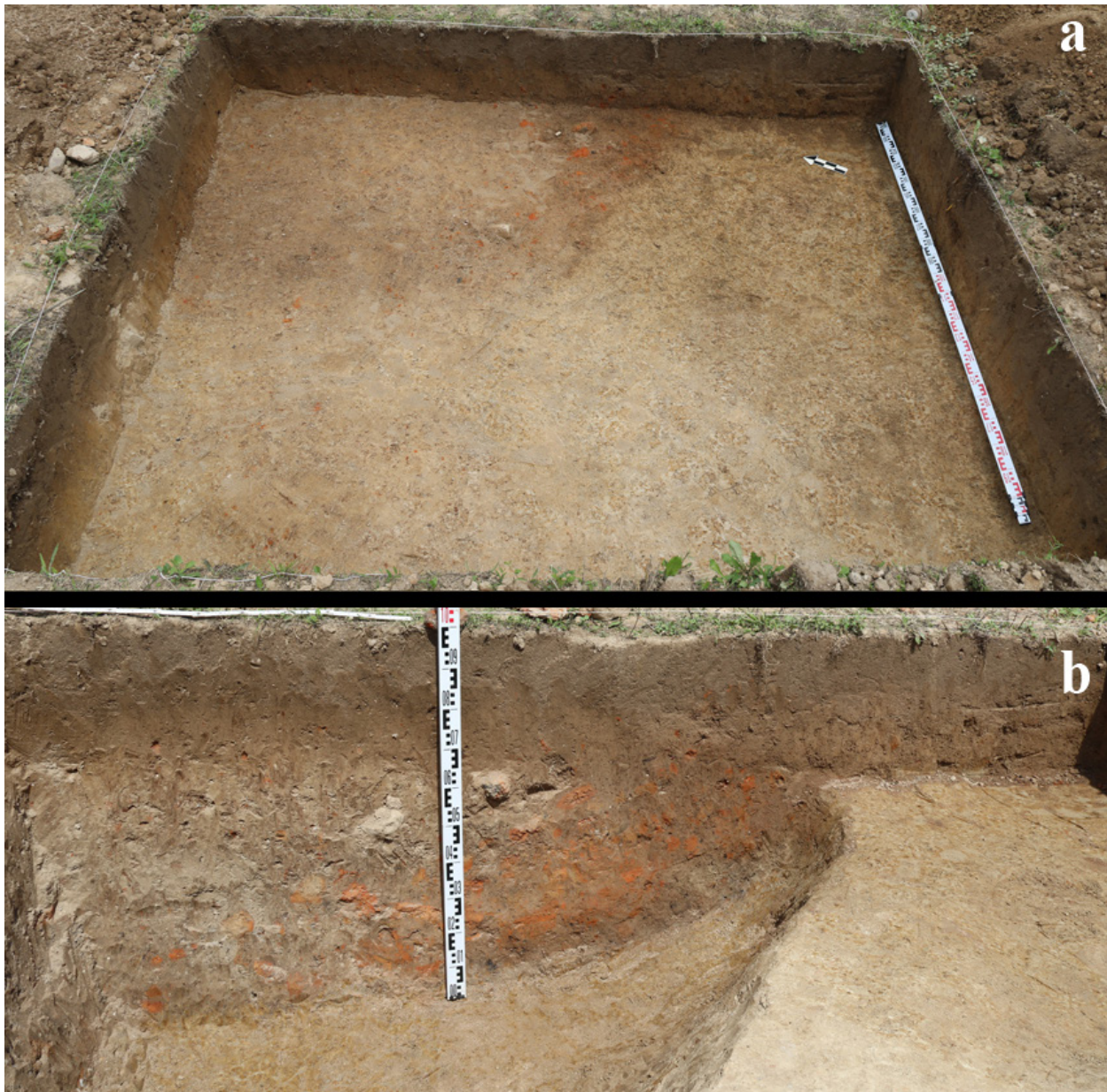
Pokretni arheološki materijal koji je otkriven prilikom arheoloških istraživanja na lokalitetu Spasovine tokom 2018. godine zastupljen je pre svega ulomcima keramike, ali i nalazima alatki od okresanog kamena i drugih predmeta svakodnevne upotrebe koji su izrađeni od kamena i pečene gline. Stilsko-tipološke karakteristike ulomaka keramike pružaju relativni hronološki okvir za objekte (Objekti 1, 2 i 3) koji su istraženi tokom ove kampanje. U pitanju su ulomci pre svega bikoničnih zdela uvučenog oboda, koje su često ukrašene dugmetastim aplikama ili manjim jezičastim drškama

Slika 4. Objekat 1 u sondi 1/2018, tokom presecanja.

okrenutim nadole na ramenu. Osim ovih, prisutni su i konični tanjiri polukružno zadebljane unutrašnje strane oboda, kao i jedan pehar (kantaros?) sa manjim lučnim drškama ovalnog preseka u ravni sa obodom, a konstatovane su i različite tunelaste i masivne lučne drške uglavnom ovalnog preseka (T. I).

Stilsko-tipološke karakteristike ulomaka keramike ukazuju na to da lokalitet Spasovine, odnosno istraženi objekti pripadaju tzv. horizontu Benske bare III (Трбуховић, Васиљевић 1983), odnosno periodu starijeg eneolita. Lokalizeti koji se na osnovu stilsko-tipoloških karakteristika keramike mogu opredeliti u približno isti period brojni su u ovoj regiji (Vasiljević 1973, 133 i dalje; Vasiljević 1974, 145 i dalje; Vasiljević 1976, 161 i dalje; Vasiljević 1980, 204 i dalje; Трбуховић, Васиљевић 1983; Garašanić 1997, 435–446; Стојић, Церовић 2011; Булатовић *et al.* 2017, 80, 163), te u tom pogledu kulturno i hronološko opredeljenje lokaliteta Spasovine ne iznenađuje. Horizont Benske bare III predstavlja jedan nedovoljno proučen fenomen koji se dovodi u vezu sa teritorijom severozapadne Srbije, a počiva na svojevrsnoj simbiozi stilsko-tipoloških elemenata pozne vinčanske kulture i elemenata ranoeneolitske Bujanj-Hum I kulturne grupe, kao i različitih eneolitskih kulturnih grupa sa teritorije Panonije (Булатовић *et al.* 2017, 42–45). Upravo se za taj period vezuje pojava

Slika 5. Objekat 3 u sondi 2/2018.

krstastih bakarnih sekira (tip *Jászladány*),¹⁰ čiji su nalazi brojni u ovoj oblasti, kao i na severnim oblastima Cera i na teritoriji današnje Mačve (Antonović 2014, 66–74, Taf. 50).

Lokalitet Spasovine upotpunio je mapu ranoeneolitskih lokaliteta na teritoriji severozapadne Srbije i istovremeno doneo određene podatke o arhitekturi tog perioda. Buduća istraživanja, zajedno sa pomenutim apsolutnim datumima, doprineće boljem poznavanju hronoloških odnosa na relaciji pozni neolit – rani eneolit u ovoj regiji, odnosno preciznijem hronološkom i kulturnom pozicioniranju tzv. horizonta Benske bare III.

Bibliografija:

- **Antonović 2014** – D. Antonović, *Kupferzeitliche Äxte und Beile in Serbien*, Prähistorische Bronzefunde IX/27, Stuttgart 2014.
- **Bankoff et al. 2013** – H. A. Bankoff, A. Bulatović, S. Mitrović, V. Filipović, R. Boger, W. Powell, A. Huska, C. Kulkarni, New archaeological research in the Jadar region of West Serbia, 2010 and 2011, у: В. Филиповић, Р. Арсић, Д. Антоновић (ур.), *Резултати нових археолошких истраживања у северозападној Србији и суседним шеришоријама*, Београд – Ваљево 2013, 57–75.
- **Булатовић et al. 2017** – А. Булатовић, В. Филиповић, Р. Глигорић, *Лозница. Културна историја града у археолошкој локалитету у Јадру, Рађевини и Азбуковици*, Београд – Лозница 2017.
- **Huska et al. 2014** – A. Huska, W. Powell, S. Mitrović, H. A. Bankoff, A. Bulatović, V. Filipović, R. Bogner, Placer Tin Ores from Mt. Cer, West Serbia, and their Potential Exploitation during the Bronze Age, *Geoarcheology* 29, 2014, 477–493.
- **Garašanin 1997** – D. Garašanin, Die spatkupferzeitliche Siedlung Likodra in Westserbien, in: P. Roman (ed.), *The Thracian world at the crossroads of civilizations I*, Proceedings of the Seventh International Congress of Thracology, 20th–26th May 1996, Constanta-Mangalia-Tulcea, 435–446.
- **Mason et al. 2016** – A. H. Mason, W. G. Powell, H. A. Bankoff, R. Mathur, A. Bulatović, V. Filipović, J. Ruiz, Tin isotope characterization of bronze artifacts of the central Balkans, *Journal of Archaeological Science* 69, 2016, 110–117.
- **Стојић, Церовић 2011** – М. Стојић, М. Церовић, *Шабац. Културна историја града у археолошкој локалитету у Подрињу*, Београд–Шабац 2011.
- **Трбуховић, Васиљевић 1983** – В. Трбуховић, М. Васиљевић, *Најстарије земљорадничке културе у Подрињу*, Шабац 1983.
- **Vasiljević 1973** – М. Vasiljević, Rekognosciranja u Podrinju, *Arheološki pregled* 15, 133–160.
- **Vasiljević 1974** – М. Vasiljević, Rekognosciranje Podrinja, *Arheološki pregled* 16, 145–150.
- **Vasiljević 1976** – М. Vasiljević, Rekognosciranja u Podrinju, *Arheološki pregled* 18, 161–176.
- **Vasiljević 1980** – М. Vasiljević, Arheološka rekognosciranja u Podrinju, *Arheološki pregled* 21, 204–226.

Napomene:

¹ Tekst predstavlja rezultat naučnoistraživačkog projekta *Arheologija Srbije: kulturni identitet, integracioni faktori, tehnološki procesi i uloga centralnog Balkana u razvoju evropske praistorije* (OI 177020), koje finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. Arheološka iskopavanja izvršena su u periodu od 5. do 21. juna pod rukovodstvom A. Bulatovića, a u ekipi su učestvovali R. Gligorić, V. Filipović, O. Mladenović, J. Bogić, M. Vranić i N. Dragojević.

² Dugogodišnji geoarheološki projekat pod ovim nazivom realizuju Arheološki institut, Bruklin koledž (SAD) i Muzej Jadra u Loznici. Rukovodioci projekta su dr A. Bulatović, prof. dr A. Bankof i prof. dr V. Pael. Geomagnetna merenja realizovana su od strane J. Džona i O. Hvojke sa Univerziteta Južne Bohemije, neposredno pre arheoloških iskopavanja.

³ Milinski potok predstavlja najbogatije aluvijalno ležište kalajne rude kasiterita u okviru južnih obronaka planine Cer (Huska *et al.* 2014, 485–487; Mason *et al.* 2016).

⁴ Površina na kojoj je postavljena sonda je izložena poljoprivrednim radovima, što je moglo da utiče na uništenje gorelih objekata i pojavu komada lepa na površini.

⁵ Obe sonde su istraživane prema mehaničkim slojevima, do trenutka otkrivanja intaktnih kulturnih slojeva i arheoloških objekata.

⁶ Preko 260 kg.

⁷ Sudeći prema rezultatima geomagnetnih merenja, objekat zapravo ima orijentaciju severoistok-ju-zapad, te se ova orijentacija odnosi isključivo na deo koji je istražen tokom 2018. godine.

⁸ Usled činjenice da je Objekat 3 zalazio u severni i istočni profil sonde, a da su mu približni gabariti poznati na osnovu ranijih geomagnetnih merenja, istražena je oko 1/4 objekta.

⁹ Uzorci su poslati na datovanje u AMS Laboratory University of Arizona, USA.

¹⁰ Posebno varijante Šabac (Antonović 2014, 74–75).

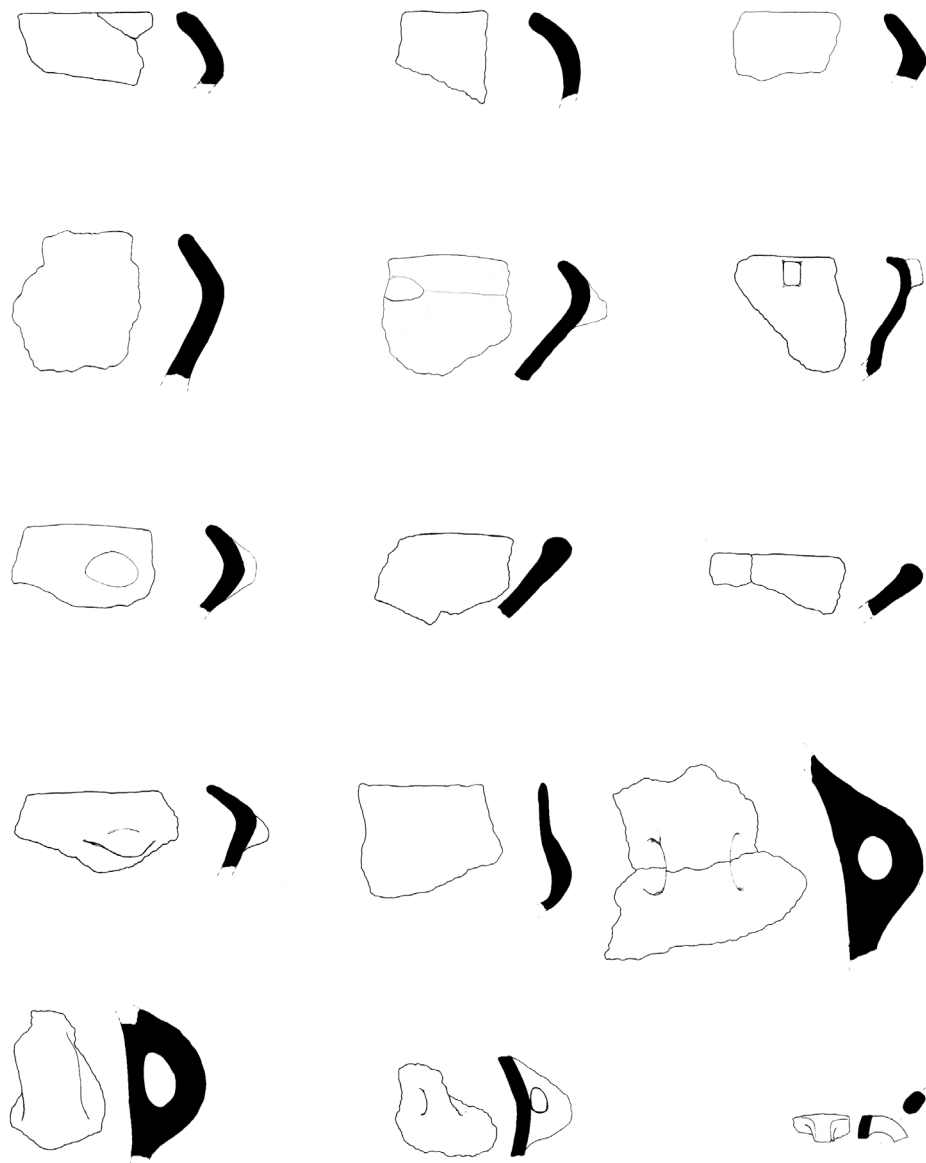

Tabla I. Izbor pokretnog arheološkog materijala sa arheoloških istraživanja 2019. godine.